

УДК 159.923.2

О. В. Лісойван

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ТЕОРЕТИЧНОЇ
МОДЕЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ОСОБИСТІСНОЇ
СИСТЕМИ СИМВОЛІВ**

Актуальність вирішення проблеми щодо побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції символів зумовлена існуванням різноманітних підходів та відсутності єдиної систематизованої та узагальненої концепції стосовно цього процесу. Перешкодами на цьому шляху стає не тільки існування досить різноманітних психологічних напрямків, зі своєю внутрішньою сукупністю положень, що застосовують реконструкцію символів, але і наявність достатньо різних поглядів психологів не тільки відносно цього процесу, а й щодо самого поняття «реконструкція» символів.

Дослідження з цієї проблематики, були пов'язані з концепціями трактування та особливостей сприйняття кольору (С. Фінчер, Дж. Келлог, К. Юнг, І. Гьоте, М. Люшер, Б. Базима та ін.), з концепціями інтерпретації символів (А. Менегетті, Х. Льюйнер, Г. Ферс, К. Юнг та ін.), а також вербальною (З. Фройд, В. Яковлев, М. Наумбург та ін.), візуальною (В. Стюарт, Р. Ассаджіолі, В. Люсебрінк, Х. Льюйнер та ін.) та образною (Л. Лебедева, Ю. Ніконорова, Н. Тараканова та ін.) роботою з реконструкцією символів. Слід відзначити також відсутність чітких критеріїв, за якими можна було б визначити і саме поняття «реконструкція» символів, оскільки в деяких підходах воно розкривається через «символізацію», «мову безсвідомого», «роботу зі символічним змістом». Можна констатувати, що й дотепер проблема реконструкції особистісних символів є вельми актуальною, оскільки поза межами вивчення залишаються властивості й засоби функціонування цього процесу, його значення у розвитку особистості, види та методи його інтерпретації.

Мета статті – здійснити огляд концептуальних підходів до побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції системи символів з метою вивчення особливостей подолання особистістю стану дезадаптації.

Розглядаючи різні концептуальні підходи для побудови нашої теоретичної моделі дослідження реконструкції символів, ми намагалися звернути увагу на таку сукупність наукових поглядів, що найбільш чітко розкривають роль символів у процесі самопізнання особистості та можуть використовуватися для подальших розвідок щодо подолання нею стану дезадаптації.

Так, Г. Ферс описує роботу із символом (на основі малюнків, активної уяви, сновидінь), як процес пізнання себе за допомогою ідей у

процесі інтерпретації «особливої мови символів» [7]. Малюнок, на його думку, дає уявлення про співвідношення змістів свідомості і несвідомого. У моделі Г. Ферса, символ розуміється як інструмент, який сприяє рухові психічних змістів з рівня несвідомого на рівень свідомості під час аналізу, дає змогу переміщувати «внутрішню психічну енергію» особистості й ініціює процес отримання інформації, осмислення якої сприяє, таким чином, розвитку її самосвідомості.

З нашої точки зору, функцію подолання стану дезадаптації, в процесі реконструкції символів, в цій моделі виконує аналітична інтерпретація особистісних символів, яка в розумінні Г. Ферса допомагає особистості у розпізнаванні своїх негативних та слабких рис, страхів, сильних сторін, досягнень і невикористаних можливостей, що дає більш глибоке розуміння особистістю себе, розширює самопізнання та сприяє особистісному зростанню. Розглядаючи реконструкцію символу, як чинник подолання стану дезадаптації, Г. Ферс наголошує на тому, що в цьому процесі символ звільняє «несвідому психічну енергію» і забезпечує можливість її вільного руху на природний рівень, де відбувається трансформація змістів особистісних символів. Людина, яка зазнає труднощів, має змогу переносити елементи несвідомого до свідомості, працювати з ними і, таким чином, вирішувати проблемну ситуацію. Вона може продовжувати своє існування, але буде усвідомлюватися вже по-новому, тепер вже не проблема володіє людиною, а особистість усвідомлює та контролює проблемну ситуацію. Таким чином, реконструкція символу сприяє збалансованості внутрішнього стану та цілісності особистості.

Психоаналітик К. Юнг вважає, що символ виконує дві основні функції – він реалізує спробу задоволення фрустрованого інстинктивного імпульсу та перетворює архетипічний матеріал. Архетип, який також може слугувати, на нашу думку, певною моделлю (схемою) в процесі роботи з реконструкцією символів – є універсальним, успадкованим психічним образом, який складає і структурує несвідоме та «знаходиться у згоді з відомим міфологічним мотивом...» [12, с. 443]. Він надавав особливу значущість символам, вважаючи, зокрема, що через зображення символів у малюнках проявляється несвідоме. Ці символи і на психологічному, і на соматичному рівнях залучені до процесу розвитку особистості, названого К. Юнгом процесом «індивідуалізації». К. Юнг вважав, що символи є чинниками «цілющого» впливу, які відновлюють цілісність особистості та репрезентують лінії її розвитку. Все це, на нашу думку, грає надзвичайно важливу роль у процесі подолання стану дезадаптації. У психоаналітичному підході, за теорією компенсації К. Юнга, несвідоме або доповнює, або компенсує свідомість, завжди прагне до збалансованості. Завдяки компенсаторній функції, несвідоме, у процесі реконструкції символів, може виявлятися через важливі чинники, які людина могла б розглянути та усвідомити. К. Юнг вважав, що «психіка – це саморегульована система», і що «без

протистояння протилежностей не може бути ні рівноваги, ні системи саморегуляції» [10, с. 53].

Д. Калфф провела велику новаторську роботу щодо використання пісочниці, як засобу використання реконструкції символів у психотерапевтичних цілях. На її думку, реконструкція символів дозволяє глибинним пластам несвідомого переміщатися на рівень свідомості особистості. У цьому процесі свідоме і несвідоме взаємодіють і ведуть «вільний діалог», де під час аналітичного розбору проблема виводиться поступово із несвідомого у зону свідомості. Процес усвідомлення особистістю символічного змісту проблеми стає змістом психотерапевтичного процесу.

Еклектизм є синтезом елементів двох або декількох теорій, оригінальних технік, що поєднані для досягнення найбільш ефективного результату, та дозволяє опрацювати нові напрямки роботи із символом. Прикладом теоретичної інтеграції є транстеоретична модель Дж. Норкросса і Дж. Прохазки. У транстеоретичній моделі визначаються три параметри: процеси змін, стадії змін і рівні змін. Процеси змін – це поведінка, спрямована на зміну емоцій, мислення, стосунків, пов'язаних з конкретними проблемами. Кожний процес активізується на певній стадії змін. Автори виділяють десять процесів змін – підвищення усвідомлення, подолання обмежень, катарсис, самопереоцінювання, переоцінка середовища, самозвільнення, соціальне звільнення, контроль стимулів, управління обставинами, підтримувальні стосунки. Стадії змін – це різні специфічні наміри і патерни поведінки, що сприяють переходу до наступної стадії. Автори виділяють п'ять стадій змін: попереднє обмірковування або споглядання, обдумування, підготовка, дія, збереження. Рівні змін – це ієрархічно класифіковані системи рівнів психологічних проблем: проблеми симптомів або ситуацій, дезадаптовані когніції, інтерперсональні конфлікти, конфлікти родини або системи, інтраперсональні конфлікти. Інтервенція фокусується на тому рівні, до якого відноситься проблема, або на якому фокусується терапевтична мета і відбувається модифікація проблеми (порушення). Інтеграція рівнів, стадій і процесів забезпечує план ієрархічних і систематичних втручань для психотерапевтичної дії широкого діапазону [5, с. 71–72], у тому числі, й для подолання стану дезадаптації.

Б. Микумс, у своїй концепції про циклічну модель творчого процесу, акцентує увагу на ритмічній взаємодії між вчинком і спокійним сприйняттям, між спогляданням і усвідомленням, між інтуїцією і відчуттями, між образністю і конкретизацією, між звільненням і контролем [13, с. 88]. Така модель складається з: оцінювання (внесення в життя досвіду) – підготовка (оцінювання ситуації) – інкубація (занурення-звільнення від контролю свідомості) – одкровення (породження одкровень, чітке бачення або бачення по-новому).

Реконструкцію символів часто використовують у творчому процесі. Так, німецький вчений Г. Гельмгольц виокремив три стадії творчого

процесу [4, с. 19]. Перша стадія творчого процесу – «насичення» (стадія отримання необхідних навичок у певній області), друга стадія – «виношування» (робота над вирішенням проблеми) і третя – «осяяння» (знаходження вірного рішення).

На думку Т. Яценко, глибинно-психологічне пізнання змінює особистісні смисли, що пов'язані з розумінням причин власних проблем, за допомогою розширення самосвідомості. Також автор у рамках своєї психодинамічної теорії, звертає увагу на неможливість прямолінійного пізнання психіки і вказує на необхідність використання додаткової символічно-метафоричної форми з метою вивчення психічного в його цілісності. У своїх дослідженнях вчений говорить про «перекодування» індивідуальних змістів психічного у метафорично-символічні форми за допомогою когнітивного реконструювання. Полізначність символів, таким чином, у процесі їх подальшої реконструкції, сприяє розкриттю першопричин, пов'язаних з проблемами особистості. Безсвідоме зберігає зміст (може приховує, не розкриває зміст психічного або зберігає його?) психічного, а символ, завдяки його багатозначності, має можливість репрезентувати цей зміст [9]. На думку Т. Яценко свідоме і несвідоме орієнтовані на збереження цілісності особистості. Ці дві підструктури психічного не існують одна без одної, а пізнання однієї з них не може бути повним без урахування специфічних особливостей впливу іншої підструктури. Психологічні захисти (завдяки відступам від реальності, селекціонуванню і викривленню інформації, її пропускам, побудові ілюзій і т. п.) забезпечують процес суб'єктивної інтегрованості психіки за наявності її об'єктивної дезінтегрованості. Таким чином, свідоме привласнює силу безсвідомого та спрямовує психічну енергію у просоціальне русло для реалізації «витіснених інтересів». Пізнання базального захисту та відновлення порушених взаємозв'язків, що містять викривлення між підсистемами свідоме-безсвідоме, за допомогою реконструкції символів, відкривають перспективи відносно подолання стану дезадаптації особистості [8, с.81-91].

У такому напрямку як психосинтез, постулюється, що причиною дезадаптації є глибокий і складний конфлікт між свідомим і несвідомим, який особистість долає завдяки інтерпретації символів під час психотерапевтичної процедури. Сутність психосинтезу полягає у пізнанні свого справжнього (вищого) «Я»; у формуванні або перебудові особистості, що в результаті дає змогу людині позбавитися від психічних розладів, розвинути свої здібності та гармонійну, ефективну особистість. Головним чинником стану дезадаптації виявляється несвобода, уявна «роздвоєність» («Я – особистісне», не усвідомлює і заперечує існування «Я – справжнього») [1]. Р. Ассаджіолі виділяє чотирнадцять груп символів, які використовуються під час реконструкції символів, здатних допомогти людині розкрити надособистісні перспективи: інтроверсія, спуск, підйом-сходження, розширення, поширення, пробудження, світло – осяяння, вогонь – розвиток, посилення – зростання, любов, шлях –

мандрівка, перетворення, відродження, оновлення, звільнення [там само]. Причому автор акцентував увагу на важливість використання групи символів під час їх реконструкції та активно застосовував їх візуалізацію.

У символдрамі Х. Льюїнер, розглядаючи важливу для розуміння глибинно-психологічної символіки топічну і динамічну моделі психіки, зазначає, що «Я» відповідає за відносини з зовнішнім світом, такі як: сприйняття, мова, моторні процеси і т. п. У цьому взаємозв'язку «Я» грає троїсту роль: захищається від інстинктивних домагань з боку «Воно», протистоїть завищеним вимогам з боку «Над-Я» та регулює взаємини із зовнішнім світом [2]. Х. Льюїнер стверджує, що символдрама сприяє розкриттю здатності до переживання, орієнтації людини і розвитку її самосвідомості в реальному житті. Метод символдрами визнає несвідому психодинаміку: символіку сновидінь, інстинктивні імпульси «Воно», захисні чинники «Я», інстанції «Над-Я», регресивні процеси. Стосовно потенціалу візуальної реконструкції символу, Х. Льюїнер підкреслює важливість асоціативного методу. Цей метод полягає у тому, що вільні асоціації переносяться на рівень усвідомлювання, при цьому розгортаються ланцюжки інтерпретації символів, які поступово спрямовуються на вирішення конфлікту. Основу методу символдрами складає вільне фантазування у формі символів-картин на задану психотерапевтом тему. Психотерапію за методом символдрами можна уявити як певну тривимірну систему координат, де одну вісь становить робота з конфліктами (перша складова), іншу – робота, спрямована на задоволення архаїчних потреб (друга складова), і третю – робота, націлена на розвиток креативності пацієнта (третья складова). При цьому відбувається саморозкриття особистості в процесі безінерційного протікання проєкцій [2, с. 32]. Завдяки реконструкції символів визначається ядро несвідомого конфлікту і відшуковуються патогенні стани особистості. На думку американського психіатра Р. Kosbab, у разі використання методу символ драми, виявляється шлях, що лежить між інтерпретацією і пізнанням символу, завдяки чому здійснюється самоінтерпретація символічного змісту [там само]. Активно застосовував методи реконструкції символів засновник онтопсихології А. Менегетті. Вважаючи малюнок проєкцією несвідомого, автор використовував так звані «психосемантичні малюнки»: сновидіння (як спонтанний малюнок), «Тест шести малюнків», «спонтанний» малюнок [3]. А. Менегетті розумів символ як знак або образ, що вказує на певний важливий аспект життя людини [там само]. Розбіжність між символом та «причиною», яка лежить в його основі, зумовлюється викривленням наявного у кожній людини «монітору», основною функцією якого є раціональне сприйняття дійсності та відбір інформації, отриманої в процесі роботи з символом. Такі викривлення ведуть до того, що особистість не здатна пізнати себе такою, якою вона є. виправлення дії «монітору» дозволяє людині розкрити себе за допомогою підбирання своєрідного ключа до символічного змісту повідомлень безсвідомого. Таким ключем

виявляється реконструкція символів в процесі роботи з семантичним полем клієнта. Згідно теорії А. Менегетті, задля знаходження причини стану дезадаптації, досягнення внутрішньої цілісності та самореалізації особистості, стає важливим правильне розуміння символу. Інтерпретація мови символів, що відбувається під час реконструкції символів у спонтанному малюнку, дозволяє визначити координати чинного потенціалу особистості, розкрити специфічну схильність і потребу суб'єкта, та уникнути викривлення його семантичного простору.

В. Стюарт, працюючи у межах символ драматичного методу, використовував наступні прийоми: спрямовану уяву, активну уяву та візуалізацію. «Символи ведуть до царини такого багатства, де психіці надається свобода досліджувати, де їй не заважає свідомий розум, що розмовляє мовою логіки» [6]. В. Стюарт визначив основні положення роботи з символами: принцип конфронтації (бути сміливим та вміти протистояти образам, що породжують негативні емоції), принцип трансформації (перетворення об'єкта), принцип примирення (примирення з об'єктом, що страшить) та ін., які можна використовувати у процесі візуальної реконструкції [там само]. Великого значення автор надавав таким символам: гора, будинок, хрест, ліс, книга, печера, дракон, вулкан, меч та ін. В. Стюарт розглядав візуальну роботу з символом як процес розумового утворення символу в уяві, без якого неможливо зрозуміти почуття та стан іншої людини.

Л. Єрмолаєва-Томіна пропонує свою модель із застосуванням реконструкції символів, що складається з трьох фаз: «пускової» (уміння самостійно ставити проблеми, бачити нове), «пошукової» і «виконавської». Пускова фаза має у своєму складі перший інсайт і насичення, пошукова – виношування і осяяння, а виконавча – верифікацію (реалізація задуму, доведення роботи до завершення).

На нашу думку, особистість у стані дезадаптації не завжди може усвідомлювати області невідповідності власних змістів самосвідомості. Визначення та відновлення областей цих невідповідностей стає можливим у разі застосування реконструкції символів.

Говорячи про застосування символів, слід підкреслити, що їх реконструкція слугує, перекодуванню неусвідомлених особистісних змістів, розширенню семантичного простору безсвідомого особистості, доповнює та конкретизує символічні смисли, сприяє відновленню реалістичного сприйняття дійсності. Тому застосування процедур їх подальшої реконструкції стає основою для розширення області усвідомлення особистістю актуальної ситуації; підґрунтям для визначення чинників, що зумовлюють розвиток стану дезадаптації та розкривають шляхи його подолання.

Реконструкція символів може виступати фактором подолання особистістю стану дезадаптації, оскільки дає змогу перейти на рівень більш реалістичного сприйняття себе, осмислення причин дезадаптації, сприяє знаходженню альтернативних смислових позицій, розв'язанню

проблемних ситуацій. У ході цього процесу відбувається активізація внутрішніх ресурсів особистості, за рахунок чого розширюються можливості для вільного саморозкриття, оскільки символ завжди має ресурс до виявлення «чогось прихованого», що не «лежить на поверхні» свідомості.

Реконструкція символів, таким чином, стає чинником подолання стану дезадаптації, оскільки сприяє трансформації області невідповідності. Така трансформація пов'язується з викривленням соціально-перцептивної реальності особистості, яке повністю або частково у такому стані нею не усвідомлюється.

У своєму дослідженні ми використовуємо, модифіковану нами, модель Д. Джонсона, у якій акцентовано увагу на трьох ступенях процесу усвідомлення (було терапевтичного): екстерналізації, в ході якого проявляються внутрішні психічні процеси індивіда у формі об'єктів та явищ зовнішнього світу; трансформації, де відбуваються зміни; інтерналізації, в ході якого символічні образи закодованої інформації, стають частиною структури психічного апарату особистості та ведуть до її психічного розвитку [11, с. 85]. За допомогою реконструкції символів особистість розкриває (екстерналізує) неусвідомлені аспекти свого «Я». Внутрішні конфлікти ідентифікуються у процесі реконструкції символів, що відкриває простір для змін та трансформації особистості. Розуміння конфлікту та отримання нового досвіду (стадія трансформації) реінтегрується у психіці – відбувається процес інтерналізації. За допомогою реконструкції символів стає можливим більш глибоке розуміння себе особистістю та причини виникнення стану власної дезадаптації, що призводить до подальшого знаходження шляхів вирішення проблемної ситуації. Таким чином, реконструкція особистісних символів може слугувати чинником подолання стану дезадаптації у зв'язку з знаходженням невідповідності особистісних змістів, їх внутрішнього дисонансу, головним джерелом якого є потенційний конфлікт між установками «Я» та безпосереднім досвідом особистості.

Розроблена нами теоретична модель дослідження реконструкції символів як чинника подолання особистістю стану дезадаптації складається з трьох етапів: визначення стану дезадаптації, реконструкції особистісних символів та відновлення адаптації (див. рисунок).

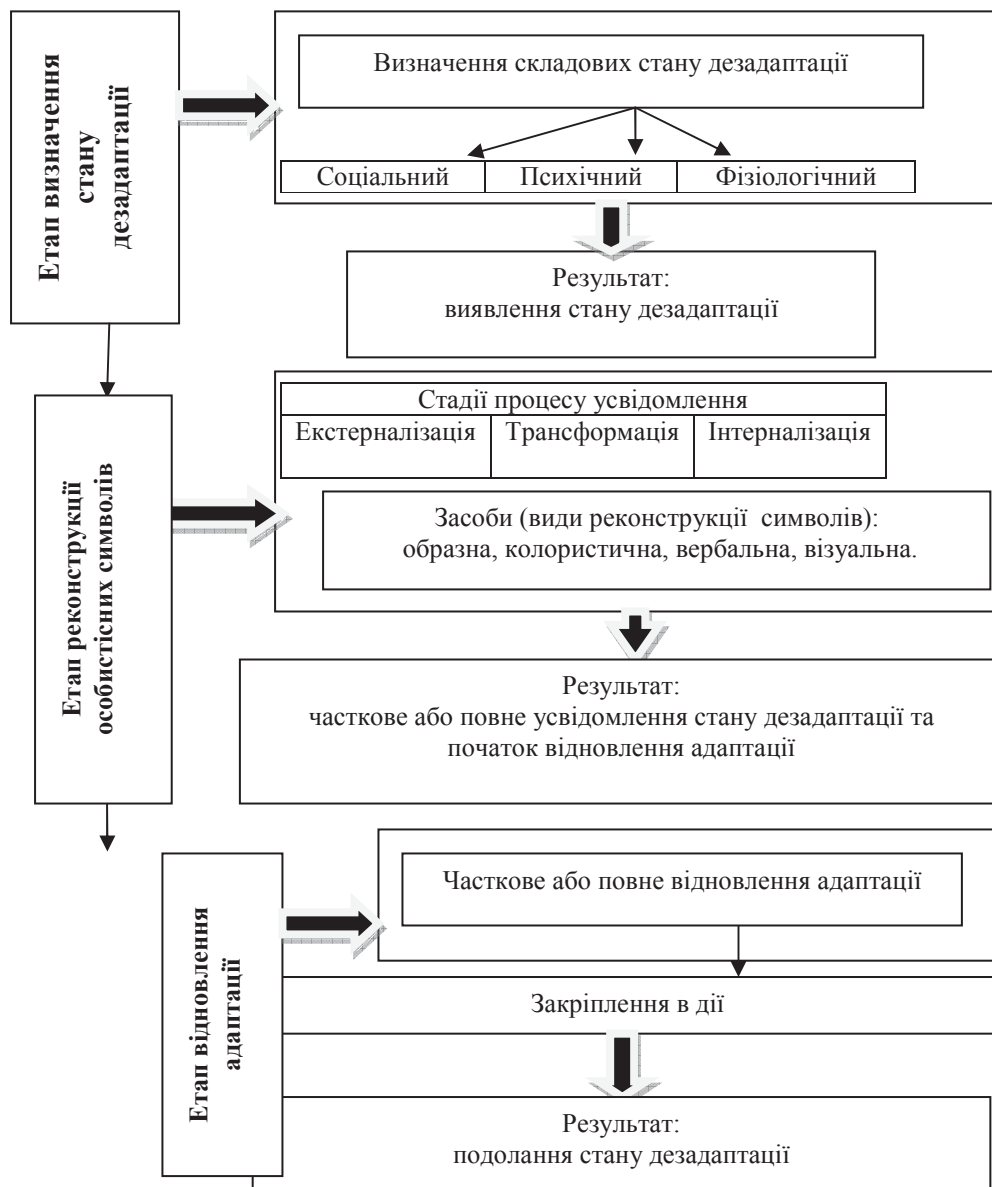

Рис. Модель дослідження реконструкції особистісних символів як чинника подолання стану дезадаптації

Етап визначення стану дезадаптації (початковий етап) передбачає виявлення області невідповідності особистісних змістів та з'ясування стану дезадаптації. Етап реконструкції особистісних символів (основний етап) має у своєму складі такі ступені процесу усвідомлення: екстерналізація, трансформація, інтерналізація. На етапі відновлення адаптації (заключний етап) визначаються чинники дезадаптації та шляхи їх подолання.

Отже, у статті розглянуто різні концептуальні підходи до побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції символів. Акцентовано

увагу на тому, що у переважній більшості розглянутих концепцій, реконструкція символів визначається як процес пошуку і перетворення особистісних символічних смислів. що сприяє рефлексії уявлень особистості про себе та може використовуватися у психологічній практиці з метою подолання стану її дезадаптації. З'ясовано, що символ має власний зміст і виступає як засіб експлікації особистісних смислів, нових смислових структур самосвідомості.

Список використаної літератури

- 1. Ассаджиоли Р.** Психосинтез. Принципы и техники / Р. Ассаджиоли. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. – 416 с.
- 2. Лейнер Х.** Кататимное переживание образов: Основная ступень; Введение в психотерапию с использованием техники сновидений наяву; Семинар: Пер. с нем. / Х. Лейнер. – М. : Эйдос, 1996. – 253 с.
- 3. Менегетти А.** Образ и бессознательное: Учебное пособие по интерпритации образов и сновидений / А. Менегетти. – М. : ННБФ Онтопсихология, 2000. – 448 с.
- 4. Одриосола М.** Развитие творческого потенциала / М. Одриосола. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2015. – С. 19.
- 5. Прохазка Дж., Норкросс Дж.** Системы психотерапии / Дж. Прохазка, Дж. Норкросс. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 360 с.
- 6. Стюарт В.** Работа с образами и символами в психологическом консультировании / В. Стюарт. – М. : Класс, 2010. – 376 с.
- 7. Ферс Г.** Тайный мир рисунка / Г. Ферс. – СПб. : Деметра, 2003. – 176 с.
- 8. Яценко Т. С.** Психодинамическая теория: методология и научно-практические результаты / Т. С. Яценко // Психотерапия. – М. : ООО «Гениизус Медиа». – 2012. – №10(18). – С. 81–91.
- 9. Яценко Т. С.** Теория и практика глубинной психокоррекции. Третья Авт. Школа академіка НАПН України Т. С. Яценко / Сост. А. В. Глузман (и др.). – Ялта : РИО КГУ, 2010. – 202 с.
- 10. Jacobi J.** The Psychology of C.G.Jung / J. Jacobi – London: Routledge & Kegan Paul, 1980. – 53.
- 11. Johnson D.R.** On the therapeutic action of creative arts therapies: the psychodynamic model. The Arts in Psychotherapy. 1998, 25(2), 85-99 // Karkou V., Sanderson P. Arts Tcheries. A Research Based Map of the Field. Lnd:Elsevier Churchill Livingstone, 2006.
- 12. Jung C.** Collected Works, esp. 6./ C.Jung – New York:Pantheon Books Inc., Bollingen Foundation Inc., 1976. – p. 443.
- 13. Meekums B.** Dance movement therapy/ B. Meekums – Lnd: Sage, 2002. – p.15.

Лісойван О. В. Концептуальні підходи до побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції особистісної системи символів

У статті розглядаються різні концептуальні підходи до побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції особистісної системи символів. Представлено теоретичну модель реконструкції символів з метою вивчення особливостей подолання особистістю стану дезадаптації. Стверджується, що символ має власний зміст і виступає як

засіб формування нових смислових структур самосвідомості. За допомогою реконструкції символів особистість розкриває неусвідомлені внутрішні процеси та конфлікти, що відкриває простір для її змін та трансформації. Стає можливим більш глибоке розуміння себе особистістю та причини виникнення стану своєї дезадаптації, що призводить до подальшого знаходження шляхів вирішення проблемної ситуації. Стверджується, що реконструкція особистісної системи символів може слугувати чинником подолання стану дезадаптації у зв'язку зі знаходженням невідповідності в особистісних змістах, внутрішньому дисонансі та процесі їх усвідомлення.

Ключові слова: символ, реконструкція символів, теоретична модель, стан дезадаптації особистості.

Лисойван Е. В. Концептуальные подходы к построению теоретической модели исследования реконструкции личностной системы символов

В статье рассматриваются разные концептуальные подходы к построению теоретической модели исследования реконструкции личностной системы символов. Представлена теоретическая модель реконструкции символов с целью изучения особенностей преодоления личностью состояния дезадаптации. Утверждается, что символ имеет собственный смысл и выступает как способ формирования новых смысловых структур самосознания. С помощью реконструкции символов личность раскрывает неосознанные внутренние процессы и конфликты, что открывает простор для ее изменений и трансформации. Становится возможным более глубокое понимание себя личностью и причин появления состояния собственной дезадаптации, что приводит к дальнейшему нахождению путей разрешения проблемной ситуации. Утверждается, что реконструкция личностной системы символов может служить фактором преодоления состояния дезадаптации в связи с нахождением несоответствия в личностных смыслах, внутреннем диссонансе и процессе их осознания.

Ключевые слова: символ, реконструкция символов, теоретическая модель, состояние дезадаптации личности.

Lisoivan O. Conceptual Going near the construction of the Oretical Model of Research of Reconstruction of the Personality System of Symbols

In the article the different concept going is examined near the construction of theoretical model of research of reconstruction of the personality system of symbols. The theoretical model of reconstruction of symbols is presented with the purpose research features of overcoming by personality of the state of deconditioning. It becomes firmly established that a symbol has own sense and comes forward as a method of forming of new semantic structures of consciousness. By means of reconstruction of symbols

personality exposes unconscious internal procession and conflicts, that opens space for her changes and transformation. The deeper understanding becomes possible itself by personality and reasons of appearance of the state of own deconditioning, that results in the further being of ways of decision of problem situation. It becomes firmly established that the reconstruction of the personality system of symbols can serve as the factor of overcoming of the state of deconditioning in connection with being of disparity of personality senses, domestic discord and process of their realization.

Key words: symbol, reconstruction of symbols, adaptation of the person condition.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Прошкін В. В.

УДК 37.018-057.87:004.738.5

В. И. Макаров

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ СОЦИАЛЬНЫХ И ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ

Еще Аристотель называл человека политическим животным. Можно и так сказать. Всем известна фраза другого классика, что жить в обществе и быть свободным от него – нельзя.

Все это так. Влияние общества на индивида, а точнее средств массовой информации, на отдельного человека, а также на группы населения в целом, сейчас является аксиомой. Конечно, социально-политическая психология пытается в этом разобраться. Можно вспомнить Тарда, Лебона и др. [1; 2; 3]. Все эти работы заслуживают вдумчивого изучения.

Однако, массовидные явления – это, скорее всего, предмет изучения социологии. Мы предлагаем, в данной ситуации, воспользоваться не дедукцией – от общего к частному (типа, Ватсон, исходя из вышесказанного, труп находится в клумбе, десять шагов на север), а наоборот, воспользоваться индукцией – от психологических реакций конкретных индивидов, до некоторых обобщений. Конечно, данное противостояние очень условно, оно скорее как способ выделить несколько утверждений.

Мы хотим обозначить не просто влияние внешних факторов на внутреннее состояние личности, но и попытаться проследить результат взаимодействия, который зависит от степени эмоциональной наполненности внешнего воздействия (брат, сват, муж, жена, правительство, президент, АТО, переселенцы и т.д.) с одной стороны, и